

Det omtalte afsnit er delt i tre kapitler. I det første drøftes de definatoriske problemer, i det andet den ophavsretlige beskyttelse, der nødvendigvis må findes og i det tredje (med overskriften: »Reklamefrihedens grænser«) går forfatteren ind på de etiske og økonomiske spørgsmål. Som eksempler på de etiske spørgsmål nævnes bl.a. friluftsklamering og klamering for præventive midler.

De økonomiske virkninger af lovgivningsmagtens indgriben i klameringsvanerne fremgår tydeligst af afsnittene »Regulering ud fra forbrugerinteresser« og »Regulering ud fra konkurrentinteresser«. Her fremdrager Jan Kobbarnagel på udmærket vis, at nogle reguleringer officielt er gennemført for at beskytte forbrugerne, mens det i virkeligheden er konkurrentinteresser, der har været bestemmende. Som eksempler nævnes apotekerloven og margarine-loven. Den nugældende apotekerlov stammer fra 1954 og favoriserer apotekerne med det resultat, at danske medicinalfabrikker flytter visse dele af deres produktion til udlandet. Margarine-lovgivningen varetager her i landet som i så mange andre lande landbrugsinteresser. At ordet »Margarine« skal stå på margarinepakningerne kendes flere steder – ligeså bestemmelser om at margarinen skal indeholde et såkaldt røbestof.

Et vigtigt spørgsmål i forbindelse med reguleringen ud fra konkurrentinteresser er sammenlignende reklame. Sammen med regler, der bekæmper sådanne fænomener nævner forfatteren generalklausulen, d.v.s. bestemmelsen om redelig forretningsskik i konkurrencelovens § 15.

Denne bestemmelse, der åbner mulighed for at bringe etikken ind i domspraksis, rummer jo samtidig en risiko for misbrug, idet der til en vis grad gøres plads for subjektive skøn. Forfatteren omtaler generalklausulen rosende, og alt i alt må man vel give ham ret. Det virker dog foruroligende at sagsanlæg angående overtrædelse af § 15 kun kan foretages, når sagsøgeren finder tilslutning hos en erhvervsorganisation, hvem handelsministeriet har givet påtaleret.

I den foreliggende del af professor Jan Kobbarnagels værk er det specielt reklame-

retten, økonomer bør gøres opmærksom på. Det er udmærket for folk, der tager del i reklamediskussioner at se problemerne fra en synsvinkel, der kun sjældent tages i anvendelse. Bind III, der skal omhandle salgets retlige regulering, må derfor imødeses med interesse.

Sigurd Bennike.*

* Institutet for Husholdningsanalyse.

J. M. D. Little: A Critique of Welfare Economics. Second Edition, Oxford University Press 1957, Pris 30 s. VII + 302 sider.

Den første udgave af Little's bog kom i 1950, men da den ikke tidligere har været anmeldt i dette tidsskrift, kan der måske være grund til en lidt mere omfattende anmeldelse, end der ellers tilkommer en bogs anden udgave.

Formålet med Little's bog har været at analysere fundamentet for den moderne velfærdsøkonomi med henblik på at kunne bedømme, i hvilket omfang denne teoribygning hviler tilstrækkeligt solidt – både med hensyn til sin egen logiske opbygning og med hensyn til realismen i det sæt af forudsætninger om virkeligheden, som anvendes i denne opbygning – til at man kan bruge dens konklusioner til noget som helst.

Da dette formål kun kan nås ved en grundig analyse af velfærdsøkonomiens centrale dele, indeholder bogen naturligvis også en fremstilling af velfærdsøkonomien i hovedtræk. Alt i alt er bogen derfor utvivlsomt velegnet som introduktion til velfærdsøkonomien, selv om den ingenlunde er let kost. Men som Samuelson siger »...welfare economics is a rather complicated subject, with, however, the one saving grace that, once understood it turns out to be a fairly simple theory after all«. På ét område må fremstillingen hos Little set ud fra denne synsvinkel imidlertid siges at være mangelfuld, nemlig for så vidt angår den videre udbygning af det specielle teoretiske apparat, som anvendes af de moderne »velfærdsfunktionsteoretikere« (Samuelson, Bergson). Hvor stor værdien af et kendskab til dette apparat er, er så måske ret tvivlsomt.

Det omtalte afsnit er delt i tre kapitler. I det første drøftes de definatoriske problemer, i det andet den ophavsretlige beskyttelse, der nødvendigvis må findes og i det tredje (med overskriften: »Reklamefrihedens grænser«) går forfatteren ind på de etiske og økonomiske spørgsmål. Som eksempler på de etiske spørgsmål nævnes bl.a. friluftsklamering og klamering for præventive midler.

De økonomiske virkninger af lovgivningsmagtens indgriben i klameringsvanerne fremgår tydeligst af afsnittene »Regulering ud fra forbrugerinteresser« og »Regulering ud fra konkurrentinteresser«. Her fremdrager Jan Kobbarnagel på udmærket vis, at nogle reguleringer officielt er gennemført for at beskytte forbrugerne, mens det i virkeligheden er konkurrentinteresser, der har været bestemmende. Som eksempler nævnes apotekerloven og margarine-loven. Den nugældende apotekerlov stammer fra 1954 og favoriserer apotekerne med det resultat, at danske medicinalfabrikker flytter visse dele af deres produktion til udlandet. Margarine-lovgivningen varetager her i landet som i så mange andre lande landbrugsinteresser. At ordet »Margarine« skal stå på margarinepakningerne kendes flere steder – ligeså bestemmelser om at margarinen skal indeholde et såkaldt røbestof.

Et vigtigt spørgsmål i forbindelse med reguleringen ud fra konkurrentinteresser er sammenlignende reklame. Sammen med regler, der bekæmper sådanne fænomener nævner forfatteren generalklausulen, d.v.s. bestemmelsen om redelig forretningsskik i konkurrencelovens § 15.

Denne bestemmelse, der åbner mulighed for at bringe etikken ind i domspraksis, rummer jo samtidig en risiko for misbrug, idet der til en vis grad gøres plads for subjektive skøn. Forfatteren omtaler generalklausulen rosende, og alt i alt må man vel give ham ret. Det virker dog foruroligende at sagsanlæg angående overtrædelse af § 15 kun kan foretages, når sagsøgeren finder tilslutning hos en erhvervsorganisation, hvem handelsministeriet har givet påtaleret.

I den foreliggende del af professor Jan Kobbarnagels værk er det specielt reklame-

retten, økonomer bør gøres opmærksom på. Det er udmærket for folk, der tager del i reklamediskussioner at se problemerne fra en synsvinkel, der kun sjældent tages i anvendelse. Bind III, der skal omhandle salgets retlige regulering, må derfor imødeses med interesse.

Sigurd Bennike.*

* Institutet for Husholdningsanalyse.

J. M. D. Little: A Critique of Welfare Economics. Second Edition, Oxford University Press 1957, Pris 30 s. VII + 302 sider.

Den første udgave af Little's bog kom i 1950, men da den ikke tidligere har været anmeldt i dette tidsskrift, kan der måske være grund til en lidt mere omfattende anmeldelse, end der ellers tilkommer en bogs anden udgave.

Formålet med Little's bog har været at analysere fundamentet for den moderne velfærdsøkonomi med henblik på at kunne bedømme, i hvilket omfang denne teoribygning hviler tilstrækkeligt solidt – både med hensyn til sin egen logiske opbygning og med hensyn til realismen i det sæt af forudsætninger om virkeligheden, som anvendes i denne opbygning – til at man kan bruge dens konklusioner til noget som helst.

Da dette formål kun kan nås ved en grundig analyse af velfærdsøkonomiens centrale dele, indeholder bogen naturligvis også en fremstilling af velfærdsøkonomien i hovedtræk. Alt i alt er bogen derfor utvivlsomt velegnet som introduktion til velfærdsøkonomien, selv om den ingenlunde er let kost. Men som Samuelson siger »...welfare economics is a rather complicated subject, with, however, the one saving grace that, once understood it turns out to be a fairly simple theory after all«. På ét område må fremstillingen hos Little set ud fra denne synsvinkel imidlertid siges at være mangelfuld, nemlig for så vidt angår den videre udbygning af det specielle teoretiske apparat, som anvendes af de moderne »velfærdsfunktionsteoretikere« (Samuelson, Bergson). Hvor stor værdien af et kendskab til dette apparat er, er så måske ret tvivlsomt.

Little fremhæver stærkt, at velfærdsøkonomien må opfattes som opbygget på grundlag af værdidomme, og dermed altså er af etisk karakter. Den individualistiske velfærdsøkonomi kan således opfattes som et system, hvis konklusioner er udledt af de to fundamentale værdidomme: 1) Samfundets velfærd er en stigende funktion af de enkelte individers velfærd, og 2) individets velfærd kan »måles« ved dets præferenceskala, således at dets velfærd er højere, hvis det er i en »chosen position« (d.v.s. på en højere indifferenslinje eller med Little's betegnelse på en højere adfærdslinje).

Diskussionen, som fører frem til denne grundopfattelse af velfærdsøkonomien, er af betydelig interesse. Bl.a. argumenterer Little for, at antagelsen om, at disse grundlæggende værdidomme vil blive accepteret i vide kredse, baseres på, at der trods alt er en rimelig empirisk understøttet formodning for, at folk ofte vil være lykkeligere og mere tilfredse des længere ude ad deres præferenceskala de befinder sig. Selv om dette naturligvis ikke helt kan afvises, er det måske muligt at finde et bedre argument for disse værdidomme i følgende citater fra W. A. Lewis:

»The advantage of economic growth is not that wealth increases happiness, but that it increases the range of human choice. It is very hard to correlate wealth and happiness...»

The case for economic growth is that it gives man greater control over his environment, and thereby increases his freedom.«¹

Såfremt man på denne måde opfatter det fundamentale værdipostulat i velfærdsøkonomien som begrundet ikke i det enkelte individs faktiske lykke, men i dets *muligheder* for at indrette sig mere lykkeligt og menneskeværdigt, bliver det formentlig også muligt at finde en mere tilfredsstillende løsning på spørgsmålet om »external effects in consumption«, som volder visse kvaler. For så vidt disse external effects består i, at det ene individs forbrugsstigning formindsker det andet individs lykke på grund af misundelse, kan man tilsyneladende ikke

tage hensyn til dem, uden at systemet taber enhver praktisk anvendelighed. Hvis man begrunder velfærdsøkonomiens værdipostulat som her foreslået, ses det imidlertid direkte, at man heller ikke *skal* medtage denne form for external effects in consumption, idet det enkelte individs *muligheder* normalt ikke formindskes på grund af det andet individs forbrugsstigning.

Derimod kan der naturligvis være grund til at formode, at ønsket om at undgå for megen misundelse kan være en medbestemmende faktor ved afgørelsen af, hvilken indkomst- og formuefordeling man anser for optimal.² Dette er et spørgsmål om, på hvilket niveau man vil lade disse external effects påvirke analysen.

Selv om man således kan argumentere for, at visse former for external effects in consumption legitimt kan udelukkes allerede i fortolkningen af de grundlæggende værdidomme, kan man næppe komme udenom, at dette i andre tilfælde ikke lader sig gøre. Og i så fald volder det naturligvis besværlige principielle problemer. For mens external effects på produktionssiden dog som regel må være principielt målelige, så er de på forbrugssiden normalt ikke målelige. Little synes at ville se fuldstændig bort fra dem, og der kan derfor måske være grund til at fremhæve, at det særdeles vel kan være et centralt punkt i diskussionen om bestemte foranstaltningers velfærdsfremmende virkninger (boligpolitikken synes her i landet at være et område, hvor de stridende parter har et noget forskelligt syn på betydningen af sådanne external effects).

Little's diskussion af, hvorvidt anvendelsen af individernes præferenceskalaer som velfærds-kriterium er tilladelig, koncentrerer sig om spørgsmålet om, hvorvidt individerne er tilstrækkelig konsekvente til, at deres forbrugsvalg kan fortolkes som udslag af en sådan præferenceskala. Little's konklusion er her, at selv om dette næppe kan gælde for enkelte individer eller hus-

1. W. Arthur Lewis: *The Theory of Economic Growth*, London 1955, p. 420-21, jfr. også de følgende sider.

2. Dette spørgsmål om hvorledes man skal tage hensyn til external effects in consumption diskuteres på et mere teknisk plan i M. W. Reders anmeldelse af J. de V. Graafs bog i KYKLOS 1958 p. 85-86.

holdninger, så kan det utvivlsomt med tilstrækkelig god tilnærmelse siges at gælde for »gennemsnitsindivider« eller for »typiske repræsentanter for en mindre, homogen gruppe«, og at det i virkeligheden er det, som har interesse.

Det kriterium for en stigning i samfundets velfærd, som Little udvikler ud fra sin diskussion af de enkelte individers velfærd, er følgende:

Samfundets velfærd forøges ved en bestemt foranstaltning, såfremt (1) de individer, der taber ved foranstaltningen ikke med fordel kan bestikke dem, der vinder, til at stemme imod forandringen, og (2) den omfordeling af velfærd, som foranstaltningen medfører, kan anses for god.

Dette kriterium angiver en tilstrækkelig (men ikke nødvendig) betingelse for en stigning i samfundets velfærd, og det er utvivlsomt en nødvendig forbedring af Kaldor-Hicks-Scitovsky analysen, som opstiller kriterier for velfærdsforøgelse uden noget hensyn til fordelingen.

Naturligvis er dette kriterium ikke særlig elegant³, men Little's argumentation for dets praktiske anvendelighed i modsætning til velfærdsfunktionsteoretikernes mere prementiose fremgangsmåder forekommer overbevisende.

Den sidste del af bogen er dels en udledning og diskussion af de såkaldte marginale ligevægtsbetingelser for optimum, dels en diskussion af velfærdsteoriens anvendelighed på en række andre problemer (prispolitik i offentlige virksomheder, vurderingen af nationalindkomsten, international handel). I mange henseender kan denne del af bogen opfattes som en analyse af, hvilke betingelser der skal være opfyldt, for at den usynlige hånd virkelig skal lede os frem til den bedste af alle verdener.

John Vibe-Pedersen*

* Lektor ved Aarhus Universitet.

J. de V. Graaff: Theoretical Welfare Economics. Cambridge University Press 1957. Pris 22 s. 6 d., X + 178 sider.

3. jfr. følgende karakteristik i F. Zeuthen: Videnskab og Velfærd i økonomisk Politik, København 1958, p. 34: »en Dobbeltthed, der hindrer Enhed i Målsætningen«.

Graaff's bog er i mange henseender en modsætning til den netop omtalte af Little. Det er en elegant og klar fremstilling af den type af moderne velfærdsteorier, som man har kaldt velfærdsfunktionsteoriene. Fremstillingen bygger på meget generelle forudsætninger og virker derfor ret abstrakt, men den giver en fortrinlig introduktion til det formelle apparat, som disse velfærdsteorier benytter sig af. I selve teksten er den anvendte matematik af nogenlunde elementær karakter og begrænset omfang, men efter flere af kapitlerne følger et appendix med udførlig matematisk behandling. Det er afgjort ikke en bog for begyndere, derimod vil den være en værdifuld genvej til tidskriftlitteraturen for enhver, som ønsker at trænge lidt dybere ned i emnet.

Grundtonen i bogen er kritisk, med stærk understregning af de forudsætninger, som må være opfyldt, for at man kan drage nogen konklusioner inden for velfærdsøkonomi. På dette punkt kan bogen i visse henseender opfattes som et yderligere supplement til Little's i forvejen meget kritiske holdning.

De specielle områder, der behandles efter udledningen og diskussionen af de marginale optimumsbetingelser er stort set de samme som hos Little, nemlig udenrigshandel og told, »marginal cost pricing« og nationalindkomst og indextal. Diskussionen af den optimale toldstruktur fortjener især at fremhæves...

Selv om den meget kritiske holdning, som både Little og Graaff har til store dele af velfærdsøkonomien, er solidt underbygget, kan man vanskeligt undgå at spørge sig selv efter læsningen, navnlig af de V. Graaff's bog, om ikke denne kritik trods alt er overdrevet. Hvad er, når det kommer til stykket, alternativet til anvendelsen af velfærdsøkonomien som grundlag for at systematisere økonomisk-politiske studier og betragtninger?

Men netop fordi man næppe kommer uden om anvendelse af velfærdsøkonomiens principper i praksis, er det utvivlsomt nødvendigt at kende de vanskeligheder, som en sådan anvendelse støder på. Studiet af velfærdsøkonomi må derfor være et nødvendigt led i økonomens uddannelse, og håde til